

ВИСВІТЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ (МІЛІЦІЇ) НА ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР У 1944–1953 рр. В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Стаття присвячена дослідженню особливостей вивчення діяльності радянських органів внутрішніх справ на території західних областей УРСР у 1944–1953 роках, як у радянській, так і сучасній вітчизняній історіографії. Головним завданням автора є спроба оцінити та проаналізувати основні історіографічні підходи до вивчення цієї тематики й визначити ступінь її наукової розробки. Також одним із пріоритетів дослідження є намагання визначити, через призму аналітичних висновків авторів різних історіографічних спрямувань, участь органів внутрішніх справ у політико-правових та соціальних процесах, що проходили на території західних областей УРСР у вищезазначений період.

Ключові слова: радянська, радянський, комуністичний режим, історіографічний аналіз, заангажованість, культ, некомпетентність, надмірна заідеалізованість, органи внутрішніх справ, міліція, радянська історіографія, сучасна історіографія.

Із цілого ряду технологій, які радянська влада застосовувала для здійснення політичного керівництва та впокорення західноукраїнського населення, було детально розроблено й випробувано механізм масового примусового виселення як форму завоювання, утримання й використання державної влади з метою реалізації низки цілей і завдань. Депортаційну політику комуністичний режим розглядав як систему заходів, змістом яких було виселення осіб, визнаних політично й соціально небезпечними, з місць постійного проживання у віддалену місцевість і примусове поселення в новому місці з обмеженням свободи пересування. Одними з невід'ємних інструментів такого механізму були силові структури та міліція, які в репресивній системі відігравали чи не найважливішу роль.

Об'єктивне вивчення історії організації та діяльності органів внутрішніх справ було ускладнене для науковців з огляду на особливий правовий статус і місце, яке вони займали в механізмі радянської держави, переважно каральний характер їхньої професійної діяльності, максимально утаємниченої від суспільного контролю. Досі мають місце засекречення документів, що стосуються різних питань їхньої організації, діяльності та правового забезпечення. Зрештою, закритість і обмеженість джерел, особливо архівних спецфондів, численні фальсифікації, масові регулярні вилучення та знищення цінних архівних документів і матеріалів були цілеспрямованою політикою та політичною кон'юктурою, властивою для всього періоду існування радянського (авторитарного, тоталітарного) режиму.

Особливість публікацій із цієї проблеми в радянську добу полягає в тому, що, по-перше, вони здебільшого приурочувалися до певних подій, пов'язаних з роковинами міліції та компартії як “керівної і спрямовуючої сили”; по-друге, всі вони базувалися на марксистсько-ленінській методології; по-третє, мають односторонній “позитивний” характер, хоча й дають уявлення про основні напрями діяльності силових структур; по-четверте, майже не висвітлюють причини репресій, а якщо й торкаються цієї проблеми, то лише як “боротьби з кримінальними та антирадянськими злочинними елементами”.

Оскільки масові репресії 1930–1950-х рр. торкнулися й органів НКВС і міліції, то до XX з'їзду КПРС (1956 р.), на якому було засуджено “культ особи” Сталіна, ця тема була під забороною. Перші публікації з'явилися в 1957–1958 рр. у журналі “Радянська міліція”, авторами яких були А.Акопян, Н.Піндюрина¹, С.Біленко, В.Суров² та інші. Тематика дослідження була приурочена до 40-річчя створення органів міліції, а статті мали головним чином публіцистичний характер. У них у загальних рисах давалася історія становлення органів міліції та їхня діяльність.

Аналогічна низка праць з'являється на початку 1960-х рр. з нагоди 45-річчя міліції, серед авторів яких можна відзначити А.Рогожина^{3,4}, В.Прокопенка, В.Романова⁵, М.Кіссіса⁶,

М.Паніна⁷ та ін. Їх відмінність від публікацій кінця 1950-х рр. у тому, що діяльність міліції розглядається значно ширше як за проблематикою (історична, правова, організаційно-кадрова, освітньо-виховна, адміністративна), так і за хронологією.

Першою працею з історії міліції України наукового характеру вважається колективна монографія викладачів Вищої школи Міністерства охорони громадського порядку (МВС перейменовано на МОГП у 1958 р.) “Із історії міліції Радянської України” під загальною редакцією доктора юридичних наук, професора, полковника міліції П.Михайленка, що побачила світ російською мовою в 1965 р. Написана на замовлення колеги МОГП, вона, за словами міністра, генерал-майора І.Головченка, була “першою спробою висвітлити героїчні сторінки міліції Радянської України” від часу її виникнення і до першої половини 1960-х рр. Автори праці у формі історичних нарисів особливу увагу звертали на героїзм працівників міліції в боротьбі зі злочинністю на всіх етапах розвитку держави. Відповідно, крім прикладного, вона мала й виховне значення, оскільки, за словами міністра, “працівники міліції, особливо молоді, повинні берегти й розвивати героїчні традиції радянської міліції, знати і любити її славу історію”⁸.

За словами авторів роботи, в основу періодизації історії міліції лягла періодизація, застосована в “Курсі історії КПРС”, підручнику “Історія Комуністичної партії Радянського Союзу” та в “Нарисах історії Комуністичної партії України”. Закладений у ній структурно-ідеологічний каркас фактично і став відправною точкою та “дороговказом” для подальшого дослідження історії міліції УРСР. Він був підсилений працями, що побачили світ з нагоди відзначення її 60 та 70-річних ювілеїв. Зокрема, в 1977 р. вийшло двотомне видання “Історія радянської міліції” за редакцією тодішнього міністра внутрішніх справ М.Щолокова, в якому було сформовано офіційну концепцію історії органів внутрішніх справ на всесоюзному рівні⁹. Незважаючи на використання значного фактологічного матеріалу, робота виконана у пафосній формі, показує велич і непогіршеність МВС. У такому ж ракурсі виконана й робота “Радянська міліція: історія і сучасність” (1987 р.), присвячена 70-річчю її створення¹⁰.

У 1970–1980-х рр. з’явилася й низка монографічних і дисертаційних праць, присвячених діяльності міліції в умовах різних часових вимірів. Особливість цих дисертаційних праць полягає в тому, що, по-перше, окремі аспекти діяльності міліції та органів НКВС розглядаються з точки зору юридичної, а не історичної науки. По-друге, їм теж притаманна надмірна ідеологізація та пафосність. Зокрема, різновекторна діяльність органів міліції напередодні та в роки Великої Вітчизняної війни знайшла відображення в дослідженнях В.Костіна¹¹, В.Гусака¹², С.Маслова¹³, А.Тимченка¹⁴, І.Біласа¹⁵ та ін. Автори порушують питання перебудови роботи органів міліції в умовах воєнного часу, їхню роль у забезпеченні правопорядку, участь у боротьбі з гітлерівськими окупантами, відбудовчих процесах, ролі КПРС як “натхненника і організатора” перемоги над фашизмом тощо. Водночас у цих дослідженнях не знайшла достатнього висвітлення діяльність органів міліції на території західних областей УРСР.

Чимало праць було присвячено керівній ролі компартії в діяльності міліції. Це, зокрема, дослідження В.Золотрубова¹⁶, М.Тимофєєва¹⁷, Л.Павленка¹⁸ та ін. Як наголошує доктор юридичних наук А.Шевченко, слід постійно мати на увазі одну обставину концептуального характеру: усі документи, які надходили в правоохоронні органи з партійних органів (постанови ЦК, резолюції, інструкції, матеріали пленумів, конференцій, з’їздів, відомчих партійних нарад тощо), були обов’язковими для виконання. Конституційно закріплена авангардна роль партії в суспільстві давала підстави партійним інституціям на всіх рівнях втручатися у справи міліції і скеровувати її діяльність у “правильне” русло. Така жорстка прив’язка останніх до політичного курсу ставила партію у виняткове становище, що, зрештою, і спричиняло системні порушення “соціалістичної законності” та масштабні репресії і в міліцейському середовищі¹⁹.

Значно менше досліджень присвячено ролі Рад депутатів трудящих в організаційному керівництві органами міліції, а також питанню їх адміністративної діяльності. Із цих проблем слід відзначити монографії А.Пантелєєва²⁰, А.Альохіна²¹, А.Клюшніченка²², Р.Мулукаєва²³, Л.Околовича²⁴, О.Серьогіна²⁵, В.Резвих²⁶, А.Тимченка²⁷, а також окремі збірники²⁸.

З нагоди ювілею міліції України в 1989 р. було проведено першу науково-практичну конференцію, матеріали якої ввійшли до збірника “Міліції Радянської України – 70 років”, які за змістом не дуже відрізнялися від загальноприйнятої на той час методології²⁹. Треба підкрес-

лити, що відзначення ювілеїв на всесоюзному й республіканському рівнях започаткувало написання і перших праць з історії міліції окремих регіонів України³⁰.

Таким чином, розпочате наприкінці 1950-х рр. дослідження з історії органів міліції до кінця 1980-х рр. нагромадило значний масив монографічної літератури, колективних праць, наукових статей і дисертаційних досліджень, характерною особливістю яких є їхня надмірна ідеологічна заангажованість, що було властивим для наукових досліджень радянської доби. Але, незважаючи на це, вони містять значний фактологічний матеріал, що дає можливість простежити етапи розвитку, форми й методи діяльності органів міліції на різних етапах – від часу виникнення і до розпаду СРСР. Водночас у наукових дослідженнях радянської доби дуже обмежено представлена історія міліції на регіональному рівні, у тому числі й в окремих західних областях.

Із проголошенням державної самостійності України та демократизацією всіх сфер життя почався новий етап у дослідженні історії міліції. Стало можливим відкинути ідеологічні надбудови, а також отримати доступ до значного масиву раніше не доступного архівного матеріалу. Відповідно сучасна вітчизняна історіографія з історії міліції відзначається новими концептуальними підходами й використанням маловідомих і невідомих документів, що дає змогу висвітлювати як історію міліції в цілому, так й окремі її аспекти об'єктивно й ґрунтовно. Ще одна особливість цього етапу полягає в тому, що з'явилася низка праць, присвячена діяльності міліції на регіональному та обласних рівнях, автори яких відступають від концептуальних принципів загальнотеоретичного характеру й базуються на конкретно-фактологічному матеріалі, не оминаючи при цьому раніше заборонені теми. Серед них слід відмітити напрацювання І.Біласа³¹, П.Гарчева³², М.Войцехівського³³, О.Олійника³⁴, М.Поліковського³⁵, а також низку колективних праць^{36, 37} і збірників документів³⁸.

Зокрема, у двотомній роботі доктора історичних наук І.Біласа “Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953 рр.: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз” вперше у вітчизняній науковій літературі було детально висвітлено механізм функціонування репресивно-каральної системи в Україні як головного знаряддя більшовицького режиму в боротьбі з національно-визвольним рухом³⁹. Показано роль органів міліції в цих процесах на території західних областей, у тому числі наводяться факти їх участі в репресивних акціях. Водночас треба зазначити, що монографія 1994 р. різко контрастує з кандидатською дисертацією 1984 р., у якій органи міліції показано як одну з головних правоохоронних структур “у боротьбі з бандами українських буржуазних націоналістів, залишками експлуататорських класів, що були соціальною базою оунівського бандитизму”.

Життєдіяльність органів внутрішніх справ прослідковується і в колективній монографії “Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ–ХХ ст. Історичні нариси”⁴⁰, у якій, зокрема в ІХ–Х розділах, висвітлюється тоталітарний терор у західних областях УРСР у 1939–1941 та другій половині 1940-х рр. У цій фундаментальній праці вперше рельєфно проступають нові методологічні орієнтири, які дозволили поєднати історіософську й історико-правову інтерпретацію складних неоднозначних явищ та феномену насильства. Автори вперше застосовують термін “державний терор” щодо радянської системи, яка позбавляла права на життя за національними, соціальними, релігійними та політичними ознаками всіх тих, хто не сприймав її політику й запропоновану форму суспільного співіснування. Відповідно вони мали право на свій захист у різних формах, у тому числі й на збройний опір. Такий методологічний підхід дає змогу по-новому подивитися і на роль силових структур, у тому числі й органів міліції, у забезпеченні функціонування радянської влади на теренах України, а особливо в західних областях. Проте слід відмітити, що в монографії зазначені проблеми, які були на території західних областей, висвітлюються лише епізодично.

Серед видань останнього десятиліття ХХ ст., у яких відображено суспільно-політичні події, пов'язані з придушенням національно-визвольного руху в західних областях і безпосередньою участю у цьому процесі органів внутрішніх справ, актуальним буде вказати праці І.Андрухів та А.Француза⁴¹, В.Веденєєва⁴², А.Кентія⁴³, В.Сергійчука⁴⁴, Б.Яроша⁴⁵, а також матеріали конференцій⁴⁶.

Останнім часом спостерігається тенденція до зацікавлення процесом організаційно-правового становлення міліцейських органів і в окремих областях України. Зокрема, з'явилося ряд збірників статей, спогадів, документів, художньо-документальних оповідей, історичних матеріалів і нарисів, які розкривають діяльність окремих служб міліції досліджуваного періоду на теренах Закарпаття⁴⁷, Буковини⁴⁸, Волині⁴⁹, Івано-Франківщини⁵⁰. Першою спробою в дослідженні діяльності органів міліції на території окремо взятих західних областей є робота В.Ковалика з діяльності органів міліції на території Станіславщини в 1939–1946 рр., де прослідковуються формування, структура та напрями діяльності радянських каральних органів на прикладі однієї області⁵¹.

Таким чином, підбиваючи підсумок, потрібно зазначити, що діяльність радянських органів внутрішніх справ, зокрема в 1944–1953 рр. на території УРСР, усе ще малодосліджена в сучасній історико-правовій науці. Наявні дослідження щодо правового забезпечення, організації та діяльності органів внутрішніх справ у вказаний період і в загальнодержавному вимірі, і в регіональних аспектах не відтворюють повної картини, не дають змоги об'єктивно оцінити діяльність органів внутрішніх справ на цьому важливому етапі історичного розвитку.

Зокрема, аналізуючи радянську історіографію, присвячену цій проблемі, слід зауважити, що в час утвердження і панування в СРСР тоталітарного режиму сталінського зразка – над цією тематикою майже не працювали. Адже питання, пов'язані з діяльністю органів НКВС–МВС, належали до цілком таємної, забороненої для вивчення науковцями й громадськістю сфери; суворо обмежувався доступ учених до архівних матеріалів та іншої відомчої закритої інформації. За таких умов об'єктивно висвітлювати історію правоохоронних органів, зокрема органів внутрішніх справ, міліції, було не тільки неможливо, а й небезпечно.

Теперішня українська історіографія характеризується справжнім поживавленням інтересу до вивчення історико-правових аспектів діяльності органів внутрішніх справ, вирізняється принципово іншим, сучасним рівнем історико-правових досліджень, можливістю використання різноманітних методів і методик, нових концептуальних підходів до вивчення цієї складної, неоднозначної проблематики та знаходиться на якісно новому етапі комплексного й виваженого вивчення зазначеної тематики.

Проте як головний висновок потрібно відмітити той факт, що основним завданням новітньої історіографії під час аналізу та дослідження радянської спадщини є спроба сповна вивчити, пояснити мотиви й причини тих чи інших догм і тенденцій, які вважали, та й дотепер дехто вважає, єдино правильними й провідними.

1. Акопян А. В период восстановления народного хозяйства (1921–1925 гг.) / А. Акопян, Н. Пиндюрина // Советская милиция. – 1957. – № 9. – С. 51–53.
2. Биленко С. В годы индустриализации и коллективизации сельского хозяйства (1926–1934 гг.) / С. Биленко, В. Суров // Советская милиция. – 1958. – № 3. – С. 65–68.
3. Рогожин А. И. Рабоче-крестьянская советская милиция УССР в период военной интервенции и гражданской войны / А. Рогожин. – Х., 1964. – 32 с.
4. Рогожин А. И. 45 лет советской милиции (МООП УССР, КВШ МВД СССР) / А. Рогожин. – К., 1962. – 46 с.
5. Прокопенко В. Советская милиция (1917–1920 гг.) / В. Прокопенко., В. Романов. – М., 1965. – 65 с.
6. Киссис М. Основные этапы истории советской милиции / М. Киссис. – М., 1965. – 30 с.
7. Панін М. Славний шлях (Про діяльність міліції по охороні громадського порядку) / М. Панін. – К., 1965. – 41 с.
8. Из истории милиции Советской Украины / [Александров Ю. В., Воронин Б. А., Гельфанд И. А. и др.] ; под ред. П. Михайленко. – К. : Київ. ф-ка набору, 1965. – С. IV–V. – 400 с.
9. История советской милиции : в 2 т. / под ред. Н. А. Щелокова. – М. : Акад. МВД СРСР, 1977. – Т 2. – 233 с.
10. Советская милиция: история и современность (1917–1987 гг.). – М. : Юрид. л-ра, 1987. – 336 с.
11. Костин В. Борьба с хищениями социалистического имущества и спекуляцией в годы Великой Отечественной войны : учебное пособие / В. Костин. – Горький, 1982. – 87 с.
12. Гусак В. А. Борьба с преступностью в СССР накануне и в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 “Теория и история права и государства” / В. А. Гусак. – М., 1991. – 24 с.

13. Маслов С. А. Руководство Коммунистической партии деятельностью советской милиции в период Великой Отечественной войны (на материалах УССР) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.01 "История Украины" / С. А. Маслов. – Донецк, 1975. – 24 с.
14. Тимченко А. П. Милиция Советской Украины на защите народного достоинства, охране общественного порядка и в борьбе с преступностью в годы Великой Отечественной войны (1941–1945 гг.) / А. Тимченко. – К., 1987. – 38 с.
15. Билас И. Г. Органы милиции западных областей Украинской ССР 1939–1945 гг. (Возникновение, структура, деятельность) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.01 "История Украины" / И. Г. Билас. – М., 1984. – 22 с.
16. Золотрубов В. А. Партийное руководство деятельностью органов внутренних дел в борьбе с преступностью (1961–1967 гг.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.01 "История Украины" / В. А. Золотрубов. – Воронеж, 1974. – 22 с.
17. Тимофеев Н. И. Коммунистическая партия – организатор и руководитель идейно-политического воспитания работников милиции в период восстановления народного хозяйства (1921–1925 гг.) / Н. Тимофеев // Научные труды. Киевская высшая школа МВД СССР. – 1977. – Вып. 10. – С. 28–31.
18. Павленко Л. Партийное руководство восстановлением и укреплением органов охраны социалистического правопорядка на освобожденной территории Советской Украины в годы Великой Отечественной войны (1943–1945 гг.) / Л. Павленко. – К. : Політвидав, 1988. – 48 с.
19. Шевченко А. Організаційно-правові аспекти становлення та адміністративної діяльності спеціальних підрозділів НКВС України на транспорті у кінці 20-х – середині 40-х рр. ХХ ст. / А. Шевченко. – К. : Нац. акад. наук України, Ін-т іст. України, 2005. – 472 с.
20. Пантелеев А. Роль советов в руководстве милицией в первые годы советской власти / А. Пантелеев // Сборник научных работ слушателей. – М. : Высш. школа МВД СССР, 1958. – № 3. – С. 3–30.
21. Алехин А. Административная ответственность за правонарушения на транспорте / Алехин А. – М., 1967. – 185 с.
22. Ключниченко А. Организация административно-юрисдикционной деятельности органов внутренних дел в свете законодательства Союза ССР и союзных республик об административных правонарушениях : учебное пособие / А. Ключниченко. – К. : Политиздат, 1983. – 56 с.
23. Мулукаев Р. С. Организационно-правовые основы становления советской милиции (1917–1920 гг.) / Р. Мулукаев. – М., 1975. – 107 с.
24. Околович Л. Я. Административно-правовые вопросы деятельности милиции по охране общественного порядка на железнодорожном транспорте : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 "Административное право" / Л. Я. Околович. – Иркутск, 1972. – 18 с.
25. Серегин А. В. Советский общественный порядок и административно-правовые средства его укрепления : учебное пособие / А. Серегин. – М., 1975. – 194 с.
26. Резвых В. Административно-правовая охрана социалистической собственности / В. Резвых. – М., 1975. – 168 с.
27. Тимченко А. Органы внутренних дел как система управления / А. Тимченко. – М., 1972. – 30 с.
28. Общетеоретические проблемы административно-правового обеспечения общественного порядка : сб. науч. трудов / [редкол.: В. Ф. Захаров и др.]. – К., 1976. – 154 с.
29. Милиции Советской Украины – 70 лет : материалы науч.-практ. конф., 8–10 февраля 1989 г. – К., 1989. – 116 с.
30. Вместе с народом. Страницы истории Киевской милиции / ред. А. Яковлева. – К. : Политиздат, 1990. – 160 с.
31. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953 рр.: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз : у 2 кн. Кн. 1 / І. Білас. – К. : Либідь – Військо України, 1994. – 432 с.
32. Гарчев П. История органов внутренних дел Украины и зарубежных стран / П. Гарчев. – Симферополь, 1999. – 212 с.
33. Войцехівський М. М. Правові основи організації та діяльності органів міліції України у повоєнний період (1946–1953 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 "Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень" / М. М. Войцехівський. – Х., 2001. – 16 с.
34. Олійник О. І. Народний комісаріат внутрішніх справ України (1917–1941 рр.) : структура, функції, діяльність : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 "Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень" / О. І. Олійник. – Х., 2000. – 19 с.
35. Поліковський М. Ф. Міліція західних областей України в 1945–1950 рр. (політико-правовий аналіз діяльності) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 "Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень" / М. Ф. Поліковський. – Х., 1995. – 22 с.

36. Кравченко Ю. Міліція України / Ю. Кравченко. – К., 1999. – 432 с.
37. Міліція України : історичний нарис, портрети, події : наук.-попул. вид. / [Смирнов Ю. О., Михайленко П. П., Святоцький О. Д., Онуфрієв А. І.] ; за ред. Ю. О. Смирнова. – К., 2002. – 798 с.
38. Михайленко П. Історія міліції України у документах і матеріалах : у 3 т. Т. 2 : 1926–1945 рр. / П. Михайленко, Я. Кондратьєв. – К. : Генеза, 1997. – 412 с.
39. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953 рр. : суспільно-політичний та історико-правовий аналіз : у 2 кн. Кн. 2 / І. Білас. – К. : Либідь – Військо України, 1994. – 688 с.
40. Політичний терор і тероризм в Україні XIX–XX ст. Історичні нариси / [Архірейський Д. В., Бажан О. Г., Бикова Т. В. та ін.] ; відп. ред. В. А. Смолій. – К. : Наук. думка, 2002. – 952 с.
41. Андрухів І. Станіславщина: двадцять буремних літ: 1939–1959. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз / І. Андрухів, А. Француз. – Івано-Франківськ ; Рівне : ДФ “Таля”, 2002. – 334 с.
42. Веденєєв Д. “Бункерна війна” в Західній Україні у 1940–1950-х роках / Д. Веденєєв // Сторінки воєнної історії України. – 2003. – Вип. 7. – Ч. II. – С. 77–88.
43. Кентій А. Нарис діяльності ОУН в 1946–1956 рр. / А. Кентій. – К. : Ін-т історії України НАНУ, 1999. – 107 с.
44. Сергійчук В. Десять буремних літ. Західноукраїнські землі у 1944–1953 рр. : нові документи і матеріали / В. Сергійчук. – К. : Дніпро, 1998. – 941 с.
45. Ярош Б. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях 30–50-ті роки ХХ ст. (історико-політологічний аспект) / Б. Ярош. – Луцьк : Надстир’я, 1995. – 176 с.
46. Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія (історія, уроки, сучасність) // Матеріали наукової конференції, 16–17 січ. 1993 р., Івано-Франківськ. – Стрий : ТОВ “УВІС”, 1993. – 124 с.
47. Біографія мужності : міліція Дніпропетровщини : історія і сучасність / [Мілованов В., Бабич Л., Барсуков Л. та ін.]. – Донецьк : УКО УМА – прес, 1999. – 184 с.
48. Бронтерок П. І серце болить... : художньо-документальні оповіді, історичні матеріали, нариси / І. Бронтерок. – Ужгород : Закарпаття, 1997. – 324 с.
49. Нарис історії органів внутрішніх справ Волині [голов. ред. В. А. Ходирев] / Управління МВС України у Волинській області. – Луцьк : Надстир’я, 2000. – 44 с.
50. Француз А. Гвардія міліції. Книга пам’яті : художньо-документальний збірник / А. Француз. – Рівне : ДФ “Таля”, 1999. – 143 с.
51. Ковалик В. В. Діяльність органів міліції Станіславської області в 1939–1946 роках. Історико-правовий аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 “Історія України” / В. В. Ковалик ; Ужгородський національний університет. – Ужгород, 2008. – 20 с.

Стаття посвячена дослідженню особливостей вивчення діяльності радянських органів внутрішніх справ на території західних областей УСРС в 1944–1953 роках як в радянській, так і сучасній вітчизняній історіографії. Головною задачею автора є спроба оцінити та проаналізувати основні історіографічні підходи до вивчення даної тематики та визначити ступінь її наукової розробки. Також одним з пріоритетів дослідження є спроба визначити крізь призму аналітичних висновків авторів різних історіографічних напрямків, участь органів внутрішніх справ в політико-правових та соціальних процесах, що відбувалися на території західних областей УСРС в згаданому періоді.

Ключевые слова: *радянська поліція, радянський, комуністичний режим, історіографічний аналіз, залученість, культ, некомпетентність, надмірна заідеалізованість, органи внутрішніх справ, міліція, радянська історіографія, сучасна історіографія.*

To research study features of the Soviet police in the western regions of the USSR in the years 1944–1953, both in Soviet and modern national historiography. The main objective of the paper is an attempt to evaluate and analyze the main historiographical approaches to the study of this subject and determine its scientific development.

Keywords: *sovietization, soviet, communist regime, historiographical analysis, zaanhazhoovanist, cult, incompetence, excessive zaidealizovanist, police, soviet historiography, modern historiography.*